

## İngiltere’de Müslüman Ailelerin Ev Okulu Tecrübeleri ve Türkiye’de Ev Okulunun İmkânı

Experiences of Muslim Home School Families  
in England and The Possibility of Home  
Schooling in Turkey

Abdurrahman HENDEK, Sorumlu Yazar. Öğretim Görevlisi Dr.,  
Sakarya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi.

**E-mail:** abdurrahmanhendek@sakarya.edu.tr

**ORCID:** 0000-0003-2832-3445

ISSN: 1303-880X

e-ISSN: 2667-7504

<http://ded.dem.org.tr>

**Geliş/Received:** 18.03.2018

**Kabul/Accepted:** 18.10.2019

**Makale Yayın:** 25.12.2019

**Makale Türü/Article Type:**

Araştırma/Research

**Atıf/Citation:** Hendek, A. (2019). İngiltere’de Müslüman ailelerin ev okulu tecrübeleri ve Türkiye’de ev okulunun imkânı. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17 (38), 71-104. DOI: 10.34234/ded.407335

**Öz:** Bu makale İngiltere’de Müslüman ailelerin “ev okulu” (*home schooling*) tecrübelerini incelemeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasının kullanıldığı çalışmada İngiltere’de ev okulunun ne olduğu, Müslüman aileler tarafından nasıl ve niçin uygulandığı sorularının cevapları aranmıştır. Bunun için, İngiltere’de ev okulunu tercih eden Müslüman ailelerle mülakatlar yapılmış, bunun yanında ilgili literatür, Müslüman ev okulu derneklerinin yayınları ve ev okulu tecrübelerini internet üzerinden paylaşan ailelerin blogları incelenmiştir. Elde edilen veriler nitel analiz metoduyla kodlanmış ve analiz edilmiştir. Bulgular göstermektedir ki İngiltere’de ev okulunu tercih eden ailelere geniş haklar tanınmıştır. Kaliteli Müslüman okulların çok fazla olmaması, devlet okullarında din ve ahlak eğitimine yeterince önem verilmemesi, İslam inancıyla çelişen bilgilerin öğretilmesi ve okullarda zorbalık, ayrımcılık, akran baskısı ve cinsel teşhir Müslüman ailelerin ev okulunu tercih etme sebepleri arasındadır. Bunun yanında Müslüman aileler devlet okullarındaki akademik eğitimin de kalitesini sorgulamaktadır. Ev okulunu tercih eden Müslüman ailelerin önemli bir kısmının öğretmenlik sertifikasına sahip olmadığı ve genelde annelerin ev okulundan sorumlu olduğu görülmektedir. Ancak ev okulunun tek bir evin içine hapsedilmiş ya da tek bir ebeveynin bilgi birikimi ile sınırlandırılmış bir eğitimden ziyade sosyal ve kolektif bir hareket olduğu görülmektedir. Makale Türkiye’de ev okulunun imkânı ile ilgili tartışma ve önerilerle son bulmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Ev okulu, Ev eğitimi, Alternatif eğitim, İngiltere, Türkiye.

&

**Abstract:** This article aims to explore the experiences of Muslim families who prefer home schooling in England. Case study approach within qualitative research paradigm is applied in this research which seeks to explore what home schooling is in England and how and why Muslim families use it. For this purpose, interviews were conducted with Muslim families who prefer home schooling and related literature, publications of Muslim home school associations and blogs of families sharing their home school experiences on the internet were examined. The data obtained were coded and analysed by a qualitative analysis method. It is found that families who prefer home schooling are granted a wide range of rights in England. The lack of high quality Muslim schools, unimportance attached to religious and moral education in state schools, school teaching that contradicts Islamic faith and bullying, discrimination, peer pressure and sexual exposure in schools are among the reasons why Muslim fami-

lies prefer home schooling. In addition, Muslim families seem to question the quality of academic education in state schools. It is found that the majority of Muslim families who prefer home schooling do not have a teaching certificate and mothers are generally responsible for home schooling. However, home schooling seems to be a social and collective movement rather than an education confined to a single house or limited by the knowledge of a single parent. The article discusses the possibility of home schooling in Turkey and concludes with some recommendations.

**Keywords:** Home schooling, Home education, Alternative education, England, Turkey.

## Giriş

Eğitim insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. İnsanlar eğitim ihtiyaçlarını gidermek ve onu daha sistematik hale getirmek için ise farklı zamanlarda farklı yöntemler geliştirmişlerdir. Bu yöntemlerden bir tanesi de daha yeni bir uygulama olan devlet eliyle “zorunlu” eğitimidir. 18. yüzyılın sonlarında başlayan bu uygulama 19. ve 20. yüzyıllarda yaygınlaşmış ve nihayetinde 21. yüzyılda neredeyse bütün ülkelere yayılmıştır. Ancak, zorunlu eğitimin nerede ve nasıl yapılacağı ülkeden ülkeye değişmektedir. Bazı ülkelerde zorunlu eğitimin tek yeri olarak okullar şart koşulurken, bazılarında ise devlet okullarını istemeyenler için alternatifler sunulmaktadır. Bu alternatiflerden birisi de “ev okulu” (*home schooling*) sistemidir. Alternatif bir eğitim uygulaması olarak ev okulunun farklı formları olduğu için net bir tanımını yapmak zordur. Ancak genel olarak, zorunlu eğitim yaşındaki çocukların devlet okullarına gönderilmeden ebeveynleri tarafından evlerinde eğitilmeleri şeklinde tanımlanabilir (T. Kaya, 2015, s. 81). “Ev okulu” ifadesi yerine – özellikle İngiltere’de – aynı anlamda “ev eğitimi” (*home education*) kullanılmaktadır (Myers ve Bhopal, 2018).

Türkiye eğitim literatüründe alternatif eğitim sistemi olarak ev okulu çok fazla araştırılan ve tartışılan bir konu değildir (Karataş, 2019, s. 10). Türkiye’de bu alanda yapılmış az sayıdaki akademik çalışmaları ikiye ayırmak mümkündür. İlk grup genelde Amerika Birleşik Devletleri’ndeki (ABD) ev okulu sistemini inceleyen literatür-bazlı çalışmalardır (İ. Aydın, 2012, ss. 44-57; İ. Aydın ve Pehlivan, 2000; Aydoğan, 2007; T. Kaya, 2015; Şad ve Akdağ, 2010; Taşdan ve Demir, 2010; Tösten ve Elçiçek, 2013). Bu grup içerisinde değerlendirilebilecek olan Öz (2008) de ABD’deki ev okulu sistemini incelemiş, ancak yukarıdaki çalışmalardan farklı olarak alan çalışması da yapmıştır.

İkinci grup ise öğretmen, akademisyen gibi paydaşların Türkiye’de ev okulunun imkanı hakkındaki görüşlerini inceleyen çalışmalardır (Doğan Kılıç ve Önen, 2012; Kartal, 2014; Korkmaz ve Duman, 2014; Memduhoğlu, Mazlum ve Alav, 2015; Taşdan ve Demir, 2013). Din eğitimi literatüründe ise okullardaki din derslerinin konumu tartışılırken zaman zaman çocukların dinini okulda değil de evde öğrenmeleri konusu gündeme gelse de (Altıntaş, 2019, s. 96-103; M. Ş. Aydın, 2018), alternatif eğitim sistemi olarak ev okulu ile herhangi bir müstakil çalışmaya rastlanmamıştır.

Ancak her alanda demokratikleşmenin ve çoğulculuğun yaşandığı ve istendiği bir ortamda alternatif eğitim sistemlerinin gündeme gelmesi ve farklı ülkelerdeki tecrübelerin incelenmesi önemlidir. Bu makalede incelenecek ülke olarak İngiltere belirlenmiştir. Bunun sebebi Türkiye’de yapılan çalışmalarda daha çok ABD’deki ev okulu uygulamalarının incelenip İngiltere’deki ev okulu uygulamalarının incelenmemesi ve İngiltere’deki ev okulunu tercih eden ailelerle birebir görüşme imkanının olmasıdır. İngiltere içerisinde Müslümanların ev okulu deneyimlerinin incelenme sebebi ise ev okulu sistemini din eğitimi alanı içerisinde değerlendirebilmektir.

Türkiye’de son dönemlerde alternatif eğitim konusunda talepler artmaktadır (Karataş, 2019). Böyle bir incelemenin Türkiye’deki ev okulu tartışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu sebeple, makalenin tartışma bölümünde İngiltere’deki ev okulu, Müslümanların ev okulu tecrübesi ve ev okulu üzerine Türkiye’de yapılmış çalışmalar üzerinden Türkiye’de ev okulunun imkanı tartışılacaktır.

## **Yöntem**

İngiltere’de ev okulu sistemi ve Müslüman ailelerin ev okulu deneyimlerinin incelendiği bu çalışmada nitel araştırma modellerinden “durum çalışması” (*case study*) kullanılmıştır (Kaleli Yılmaz, 2014). Bir durumun derinlemesine incelenmesi olan durum çalışmasında odak “ne, nasıl ve niçin” sorularıdır (Yin, 2003, ss. 5-7). İngiltere’de ev okulunun ne olduğu, Müslüman aileler tarafından nasıl ve niçin kullanıldığı üzerine odaklanan bu çalışmada bunun için durum çalışması uygulanmıştır. Araştırmancın “ne, nasıl ve niçin” sorularını cevaplandırabilmek için farklı veri toplama yöntemleri uygulanmıştır. Veri toplama süreci ev okulu ile ilgili genel literatürün taranması ile başlamıştır. Buradaki amaç İngiltere’de ev okulu sistemi, tarihi ve ailelerin neden ev okulu yaptıkları ile ilgili genel bilgiler sunabilmektir. Sonrasında İngiltere’de ev okulu yapan

üç Müslüman aile ile ayrı ayrı mülakatlar yapılmıştır (İR1; İR2; İR3). Mülakat yapılan aileler “amaçlı örnekleme” (*purposeful sampling*) yöntemlerinden “kartopu” (*snowball*) yöntemi ile belirlenmiştir (Patton, 1990). Buna göre ev okulu ile ilgili bilgi sahibi olan kişilere ev okulu yapan ve mülakat yapılabilecek aileler tavsiye etmeleri istenmiş ve bu üç aileye ulaşılmıştır. Mülakat babalarla yapılmıştır. Aileler iki farklı şehirde yaşamaktadır (İR1 ve İR2 Oxford’da, İR3 Londra’da).

Her ne kadar durum çalışmalarında katılımcı sayısının az olması tercih edilen bir durum olsa da (Kaleli Yılmaz, 2014, s.265), daha fazla katılımcıya ulaşmak için ev okulu yapan Müslüman ailelere mülakat teklifleri götürülmüştür. Ancak ya cevap alınamamış ya da aileler mülakat yapmak istememişlerdir. Bunun bir sebebinin son yıllarda ev okulunun terör ve radikalleşme ekseninde tartışılmasının olabileceği düşünülmektedir (Myers ve Bhopal, 2018). Bunun aileleri daha savunmacı ve dışarıdan gelenlere karşı daha kuşkucu yaptığı söylenebilir. Mülakat teklifi götürülen bir aile, örneğin, bu konudaki şüphesini açıkça dile getirmiştir. Genelde ev okulunun anneler tarafından yapılıyor oluşu (Bellaigue, 2015) ve annelerin de erkek bir araştırmacıyla görüşmek istememesi de burada bir faktör olabilir.

Bu sebeple farklı veri toplama yöntemlerine başvurulmuştur. Gillham (2000, s.2) hiçbir veri toplama yönteminin tek başına “yeterli” ve “geçerli” olmadığını belirtmektedir. Bu yüzden de durum çalışmalarında farklı veri toplama yöntemlerinin kullanılmasını önermektedir. Günümüzde internet sayesinde normalde ulaşamayacak kişi ve gruplara ulaşmak mümkün olmaya başlamıştır. Özellikle ev okulu yapan ailelerin hem eğitim materyali bulma, hem bir araya gelme, hem de tecrübelerini paylaşma konusunda interneti etkili bir şekilde kullandıkları bilinmektedir (Apple, 2010, s. 151; Basham, Merrifield ve Hepburn, 2007, s. 11). Bu anlamda internet, ev okulu yapan ailelerin tecrübelerini öğrenme konusunda önemli fırsatlar sunmaktadır. Bunun için, ev okulu yapan Müslüman ailelerin tecrübelerini paylaştıkları web siteleri ve bloglar incelenmiştir. Bunun yanında ev okulu yapan Müslüman aileler hakkında yapılmış akademik çalışmalar ve Müslüman ailelerin kurduğu ev okulu derneklerinin bastırdığı broşür ve kitapçıklar da incelenmiştir. Hem mülakatlarda hem de incelenen online ve basılı kaynaklarda şu soruların cevapları aranmıştır:

- Ev okulu yapan ailelerin İngiltere’deki Müslüman okullarını tercih etmeme sebepleri
- Ev okulunu tercih sebepleri

- Nasıl bir ev okulu yaptıkları
- Evde eğitilen çocukların sosyalleşmesi
- Ev okulunu diğer ailelere önerip önermedikleri

Mülakatlardan, online ve basılı materyallerden elde edilen veriler Miles, Huberman ve Saldaña (2014)’nın nitel analiz metoduyla kodlanmış ve analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin aktarılmasında “aynen aktarılar” (*direct quotations*) yer verilmiştir. Bununla hem ev okulu yapanların görüşlerini birebir aktarmak, hem de bulguların güvenilirliğini arttırmaktır amaçlanmıştır (Guest, MacQueen ve Namey, 2012, s.98).

Kuşkusuz araştırmanın önemli sınırlılıkları bulunmaktadır. Mülakatların az olması önemli bir sınırlılıktır. Ancak bu sınırlılık diğer kaynaklardan elde edilen verilerle giderilmeye çalışılmıştır. Türkiye’deki ev okulu ile ilgili yapılan çalışmaların genelde ABD’deki uygulamalara yoğunlaşmış olması ve bu çalışmaların neredeyse tamamının literatür-bazlı çalışmalar olduğu düşünüldüğünde, İngiltere’deki ev okulunu inceleyen ve sınırlıda olsa alan çalışması içeren bu çalışmanın alana önemli katkılar sunması beklenmektedir.

## **Bulgular**

Makalenin bu bölümünde öncelikle İngiltere’de ev okulunun tarihi, günümüzdeki uygulanaşı, ev okulunu tercih edenlerin sayıları ve tercih sebepleri ile ilgili bilgiler verilecektir. Sonrasında ise, İngiltere’de Müslümanların ev okulunu tercih sebepleri ve ev okulu uygulamaları incelenecektir.

### **İngiltere’de Ev Okulu**

İngiltere’de devlet okulları 1870 Eğitim Yasası ile kurulmaya başlanmıştır. Devlet okullarının kurulmasıyla birlikte eğitim 1880 yılında zorunlu hale getirilmiştir. Ancak okullar eğitimin tek yeri olarak belirlenmemiştir. Çocuklarını okula göndermek istemeyen ailelere, özel öğretmen tutmaları şartı ile evde eğitim yapma izni verilmiştir. Ancak öğretmen tutma şartı olduğu için bunu genellikle zengin aileler yapabilmıştır (Webb, 2011, s.4).

İngiltere’de bugünkü anlamda ev okulu, yani herhangi bir öğretmen tutmadan çocukların evde eğitilmesi, uzun bir hukuki mücadelenin sonunda mümkün olmuştur. 1910’larda birkaç aile çocuklarını evde herhangi bir öğretmen tutmadan eğitmek için mahkemelere başvurmuş, bu mahkemeleri bazıları kişisel olarak

kazanmışlardır. Ancak bu evrensel bir hak olmamıştır. 1944 Eğitim Yasası zorunlu eğitimi şöyle tanımlamıştır (36. Bölüm): “Aileler çocuklarını, düzenli bir şekilde okula göndererek ya da başka yolla uygun eğitim almalarını sağlamalıdır” (U.K. Parliament, 1944). Burada iki önemli ifade bulunmaktadır. Birincisi “aileler” ifadesidir. Bu ifadede, çocuğun eğitiminde esas sorumlunun devlet ya da başka bir kurum değil “aile” olduğunu vurgulamaktadır. İkinci önemli ifade ise “başka yolla” (*otherwise*) ifadesidir. Bu ifadeyle, ailelerin çocuklarının eğitimini sadece okullara göndererek değil başka yollarla da sağlayabileceği vurgulanmıştır. Ancak o dönemin şartlarında, başka yolla ifadesi yine -eskiden olduğu gibi- özel öğretmen tutma şartıyla ailelerin çocuklarını evde eğitmesi şeklinde anlaşılmıştır. Ancak 1952’de bir anne kendisinin kötü okul tecrübesi nedeniyle çocuklarını okuldan alıp, herhangi bir öğretmen tutmadan evde kendisi eğitmeye başlamıştır. Bunun üzerine yerel otoriteyle (*local authority*) on yıl süren bir mahkeme sürecine girmiştir. Bu süreç içerisinde çocukları kendisinden alınmış, kendisi birçok kez cezaya çarptırılmış ve iki ay hapis yatmıştır. Ancak sonunda 1961 yılında mahkeme anneyi haklı bulmuş ve 1944 Eğitim Yasasındaki başka yolla ifadesinin ailelerin evde çocuklarını herhangi bir öğretmen tutmadan eğitmelerini de kapsadığına karar vermiştir (Webb, 2011, s.5-6). Bu karardan sonra yine mahkemeye intikal eden durumlar olmuş, ancak 1980’li yıllardaki kazanılan mahkemelerle ev okulu sisteminin önü tamamen açılmıştır (Webb, 2011, s.12).

Günümüzdeki uygulamada, İngiltere’de eğitim zorunlu ancak okul zorunlu değildir (Newcombe, 2013, s. 369). Çocukların “yeterli” (*efficient*), “tam-zamanlı” (*full-time*) ve “yaşı, kabiliyeti ve yeteneğine uygun” (*suitable to his age, ability and aptitude*) eğitim almaları zorunludur (U.K. Parliament, 1996). Ancak aileler bu eğitimi çocuklarını okula göndermeden de verebilirler. Aileler isterlerse çocuklarını okula hiç göndermeyebilir ya da çocukları okula devam ederken herhangi bir sebep göstermeden okuldan alıp kendileri evde eğitebilir. Devlet, ev okulunu tercih edenlere maddi yardım yapmamaktadır. Ev okulunu tercih eden aileler öğretmen tutmak veya kendileri çocuklarına eğitim verecekse herhangi bir eğitici sertifikasına sahip olmak zorunda değildirler. Aileler herhangi bir ulusal programı takip etmek ya da herhangi bir dersi vermek zorunda da değildirler. Üniversiteye gitmek isteyen çocuklar ise dışarıdan Ortaokul Genel Sertifikası (*General Certificate of Secondary Education*) gibi sınavlara girerek üniversiteye gidebilmektedir (Mountney, 2009).

İngiltere’de zorunlu eğitim yaşındaki çocukların “yeterli”, “tam-zamanlı” ve “uygun” eğitim alıp almadıklarını denetlemekle yükümlü olan kurum yerel

otoritelerdir. Ancak yasalarda direk ev okulunun nasıl denetleneceği ile ilgili herhangi bir madde bulunmamakta (Foster ve Danechi, 2019, s.4), “yeterli”, “tam-zamanlı” ve “uygun” eğitimin tam olarak ne olduğu da tanımlanmamaktadır (Foster ve Danechi, 2019, s.7). Bu sebeple yerel otoritelerin ev okulu yapan aileleri denetlerken önemli zorluklarla karşılaştıkları belirtilmektedir (Ofsted, 2010). Örneğin çocuğu zorunlu eğitim çağına gelmiş bir aile ev okulu yapmaya karar veriyse bunu yerel otorite ya da herhangi bir devlet otoritesine bildirmek zorunda değildir. Bu sebepten yerel otoriteler kendi bölgelerinde ev okulu yapan bir çok aileyi dahi bilmemektedir (Ofsted, 2010, s.5). Çocuğu okula devam ederken okuldan alıp ev okulu yapan ailelerin bilgileri ise yerel otoritelere iletilmektedir. Yerel otoriteler bu ailelerden yıllık rapor isteyerek ya da ev ziyaretleri yaparak denetim yapmaktadır. Bu raporlarda ailelerden verdikleri eğitimin amacı, kullandıkları kaynaklar, uygulanan ders saat ve programları gibi bilgiler istenmektedir (Burke, 2007, s. 119-120). Ancak yukarıda belirtildiği üzere, yasalarda yerel otoritelerin ev okulu yapan aileleri denetlemesine dair bir madde olmadığı için ailelerin bu denetimleri reddetme hakları bulunmaktadır (Foster ve Danechi, 2019, s.9-10). Böyle durumlarda yerel otoriteler çocukların “yeterli” ve “uygun” eğitim almadığını düşünerek, çocuklara “okula gitme kararı” (*school attendance order*) çıkarabilirler. Ancak ailelerin bu emri mahkemeye taşıma hakkı bulunmaktadır.

Kısacası İngiltere’de ev okulu yapan ailelere oldukça geniş haklar tanınmıştır. Ancak ev okulu son yıllarda terörizm ve radikalleşme kaygıları üzerinden tartışılmaktadır (Simpson, 2017). Özellikle Müslüman ailelerin evlerinde ve camilerinde çocuklarına ne öğrettikleri konusu hem merak hem de kaygı uyandırmaktadır (Parker, 2017). Buna bir de ev okulunun denetlenmesinde yaşanan güçlükler de eklenince son dönemde ev okulunun daha sıkı denetlenmesi için çağrılar artmaktadır (Badman, 2009; Myers, 2017; Wilshaw, 2016).

Bu ve benzeri çağrılar üzerine 2017 yılında Lordlar Kamarasına (*House of Lords*) ev okulu ile ilgili muhalefet partisi üyesi tarafından bir yasa tasarısı getirilmiştir (U.K. Parliament, 2019). Ev okulu yapan ailelerin yerel otoritelere kayıt olmalarını ve ev okulu ile ilgili bilgi vermelerini zorunlu hale getirmeyi planlayan tasarı, bu haliyle yasalaşması durumunda ev okulunun daha sıkı denetlenmesi için önemli bir adım olacağı söylenebilir. Ancak, Eylül 2019 itibarıyla hala yasalaşmamış olan tasarının hükümet tarafından desteklenmemiş olması yasalaşmasını zorlaştırmaktadır (Foster ve Danechi, 2019, s. 22-25). Ancak ev okulunun daha sıkı denetlenmesi ile ilgili çağrılarının ve yasa tasarılarının

bundan sonra da devam edeceği söylenebilir. Örneğin Eğitim Bakanlığı benzer değişiklikleri içeren bir kanun tasarısını istişare için kamuoyuna sunmuştur, ancak bu tasarının da yakın zamanda yasalaşması beklenmemektedir (Department for Education, 2019a).

İngiltere’de kaç ailenin ev okulu yaptığı tam olarak bilinmemektedir. Bunun en önemli sebebi çocukları hiç okula gitmemiş olan ailelerin ev okulu yaptıklarını herhangi bir resmi otoriteye bildirme zorunluluğunun olmamasıdır (Lees, 2014, s. 6). 2009 yılında yayınlanan Badman (2009, s. 2) raporuna göre yerel otoritelerin kayıtlarında 20.000 ev okulu öğrencisi bulunmaktadır, ancak rapora göre kayıtlı olmayanlarla birlikte bu sayı 80.000’e kadar çıkmaktadır. Ancak sonraki çalışmalar daha düşük rakamlara ulaşmışlardır. BBC’nin 2018’de yaptığı bir araştırmada 48.000 rakamı zikredilirken (Issimdar, 2018), 2019’da Avam Kamarası (*House of Commons*) için yazılan raporda 58.000 rakamına ulaşılmıştır (Foster ve Danechi, 2019, s. 3).

İngiltere’de zorunlu eğitim çağında 8.2 milyon öğrenci bulunmaktadır (Department for Education, 2014). Bu da zorunlu eğitim yaşındaki çocukların sadece %0,7’sinin evlerde eğitildiklerini göstermektedir. Bunun ise az bir oran olduğu söylenebilir. Mountney (2009, s. 12)’e göre sayı azlığının önemli sebeplerinden biri birçok ailenin böyle bir haklarının olduğundan dahi haberi olmamasıdır. Ev okulunu tercih edenlerin sayısının az olmasının bir sebebi de İngiltere’de okul sistemi içerisinde farklı okul tiplerinin olması olabilir. İngiltere bir eğitim birliği kurmamış, tam tersine farklı kesimlere hizmet eden farklı okulların bulunmasına izin vermiştir. Ball (2013, 69)’ın da belirttiği üzere, İngiltere’de eğitim hukuki olarak olmasa da pratikte sınıfsal yapıya (üst sınıf, orta sınıf, işçi sınıfı) uygun planlanmıştır. Bu ise ülkede üst sınıfa hizmet veren ve devletin çok az müdahil olduğu özel okulları ve –başlarda öğretmen tutarak da olsa – ev okulunu mümkün kılmıştır. Bunun yanında İngiltere’de kilise okulları kapatılmamış, devlet okul sistemine entegre edilmişlerdir. Hala devlet okullarının yaklaşık %33’ünü devletten destek alan dini okullar oluşturmaktadır. Bu okulların bir kısmının din dersi müfredatlarını kendileri belirleme, okula çok fazla öğrenci başvurduğunda öğrencileri okulun inanç ve ibadet kriterlerine göre seçme (*faith-based oversubscription criteria*) ve öğretmen alımında öğretmenlerin inanç ve ibadet durumlarını dikkate alma hakları bulunmaktadır (Long ve Bolton, 2017, s. 5-9).

İngiltere’de son dönemde ulusal müfredatı uygulama zorunluluğu olmayan devlet okulları da açılmaya başlanmıştır. Bir kısmı dini hüviyette olan ve “ser-

best okullar” (*free schools*) olarak bilinen bu okullar müfredat ve kitaplarını kendileri belirlemektedir. Bunun yanında “bağımsız okullar” (*independent schools*) adıyla da bilinen özel okullar (*private schools*) bulunmaktadır. Ulusal müfredatı takip etmeyen ve sayıları 2.600 kadar olan bu okullar, İngiltere’deki okul çağındaki çocukların %7’sini eğitmektedir (Newcombe, 2013, s. 368-369). Özel okulların 900 kadarı özel dini okullardır. Jackson (2013, s. 127)’a göre bütün bu okul çeşitleri İngiltere eğitim sistemindeki “çoğulculuğun” birer parçasıdır.

Ancak eğitimdeki bütün bu çoğulculuğa rağmen önemli sayıdaki aile ev okulunu tercih etmektedir. Ev okulunu tercih edenleri öncelikle iki gruba ayırmak mümkündür. 1) Ev okulunu zorunluluktan tercih edenler; 2) Ev okulunu kendi istekleri ile tercih edenler (Badman, 2009, s. 24). Kısacası, bazı aileler için ev okulu bir zorunluluk iken (birinci grup), bazıları için ise bir tercihtir (ikinci grup). Çocukları engelli olduğu için okula gidemeyecek durumda olanlar birinci grubu oluşturmaktadır. Bazı araştırmacılar çocukların okuldan nefret edip gitmek istememesini de (*school phobia*) bu grupta değerlendirmişlerdir (Webb, 2011, s. 19).

Kendi isteği ile ev okulunu tercih edenleri ise farklı kategorilere ayırmak mümkündür. Van Galen (1991, s. 66) iki genel kategori olarak, a) ideolojik sebeplerle ev okulunu tercih edenler ve b) akademik sebeplerle ev okulunu tercih edenler diye bir ayrıma gitmiştir. İdeolojik sebeplerle ev okulunu tercih edenlerin büyük bölümünü dini sebeplerle ev okulu yapanlar oluşturmaktadır. Bu aileler okullarda verilen eğitimin kendi dini inanç ve değerleri ile çeliştiğini ya da çelişmese bile tam olarak örtüşmediğini düşünmektedir (Apple, 2010). Akademik sebeplerle ev okulunu tercih edenler ise çocuklarına daha iyi bir eğitim sunabilmek için evlerde çocuklarını eğitmektedirler. Kuşkusuz bu iki grup da homojen değildir. Örneğin “daha iyi bir eğitim” ile kastın ne olduğu aileden aileye değişebilmektedir (Webb, 2011, s. 18). Bunun yanında ailelerin ev okulunu tercih etmek için hem akademik hem de dini sebepleri olabilmektedir. Devam eden bölümde İngiltere’de Müslüman ailelerin neden ev okulunu tercih ettikleri incelenecektir.

### **İngiltere’de Müslüman Ailelerin Ev Okulunu Tercih Sebepleri**

Genel olarak ev okulunu tercih edenlerde olduğu gibi (Basham vd., 2007, s. 8; Mazama ve Lundy, 2014), İngiltere’deki Müslüman ailelerin de ev okulunu tercih etmelerindeki en önemli sebebin okul sisteminden duydukları memnu-

niyetsizlik olduğu görülmektedir. Örneğin, İngiltere’de ev okulunu tercih eden on Müslüman aileyi inceleyen Ahmed (2012, s. 726) ailelerin ev okulunu tercih etmedeki temel sebeplerin “okuldaki eğitimden memnun olmamaları” ve “İngiliz eğitim sisteminin kendilerini kaybettiğine inanmaları” olduğunu belirtmiştir. Bunun bir sebebi ülkede devlet destekli Müslüman okulunun çok az olması gözükmektedir.

İngiltere’de devlet okullarının yaklaşık %33’ünü devlet destekli dini okullar oluşturmalarına rağmen, bu okulların neredeyse tamamı Hristiyan ve Yahudi okullarıdır. Aslında bu adaletsizlik 2007 yılında Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan raporda da vurgulanmıştır (DCSF, 2007, s. 3). Rapora göre 5.098.930 Hristiyan öğrencinin 1.710.400’ü devlet destekli Hristiyan okullarına gidebiliyorken (%33), 376.340 Müslüman öğrencinin ancak 1.770’i devlet destekli Müslüman okullarına gidebilmektedir (%0,47) (DCSF, 2007, s. 3-4). Ancak bu adaletsizliğin giderilmesi için 2007’den bu yana herhangi bir radikal adım atılmamıştır. 2007’de yedi tane devlet destekli Müslüman okulu varken, bu sayı 2017’de ancak yirmi yediye çıkmıştır (Long ve Bolton, 2017, s. 15). Ancak nüfus artışı ve göçe bağlı olarak Müslüman öğrenci sayısı daha fazla arttığı için, 2017 yılındaki rakamlara göre devlet destekli Müslüman okulları Müslüman öğrencilerin sadece %0,1’ine hizmet verebilmektedir (Long ve Bolton, 2017, s. 18). Gates (2000, s. 267)’e göre bu adaletsizliğin sebebi ülkedeki politikacıların Hristiyan olmayan okullara duydukları kuşku ve bu okulların bölücülüğü tetikleyeceği korkusudur. Gates (2000, s. 267) Hristiyanlarla aynı vergileri ödeyen Müslümanlara Hristiyanlara tanınan hakların verilmemesini İngiltere’deki dini hoşgörüsüzlüğün bir sonucu olarak yorumlamıştır.

İngiltere’de özel dini okullar da bulunmaktadır. 2.300 özel okul içerisinde 115 Müslüman özel okulu bulunmaktadır. Ahmed (2012, s. 727)’e göre bütün devlet destekli ve özel Müslüman okulları, Müslüman çocukların en fazla %4’üne hizmet edebilmektedirler. Kısacası, İngiltere’de eğitimde çoğulculuk iddialarına rağmen, bu çoğulculuğun Müslümanları çok fazla içermediği söylenebilir. İR1 ve İR2 kodlu aileler de çevrelerinde özel ya da devlet destekli herhangi bir Müslüman okulu olmadığını belirtmişlerdir. İR3 kodlu ailede ise durum farklıdır. Ailenin bulunduğu şehirde azda olsa özel ve devlet destekli Müslüman okulları bulunmaktadır. Ancak bu aile de bu okulların kalitesiz eğitim vermesinden, kaliteli olanların ise uzakta olmasından yakınmıştır: “İki tane özel Müslüman okulu denedik. Bir tanesi çok da iyi değildi, diğeri iyiydi ama çok uzak mesafede idi.” Yaşadıkları şehirde herhangi bir Müslüman okulunun bulunmadığı

İR1 kodlu aile, yapılan bir araştırmaya atıfta bulunarak “Müslüman ailelerin %69’unun çocuklarını Müslüman okullara göndermek istediğini, ancak (kendilerine yakın) okul bulamadıklarını” belirtmiştir. Buradan ev okulunu tercih eden Müslüman ailelerin önemli bir kısmının öncelikle çocuklarını Müslüman okullara göndermeyi düşündükleri ancak uzaklık ve eğitim kalitesi gibi bazı sorunlar nedeniyle farklı seçeneklere yönelmek zorunda kaldıkları görülmektedir.

Aileleri ev okulu tercihinin götürdüğü birbiriyle bağlantılı sebepler bulunmaktadır. Bu sebeplerden bir tanesi devlet okullarında din ve ahlak eğitimine yeterince önem verilmemesidir (El-Sawah, 2006; Hendek, 2019). İngiltere’de okulun genel hedefleri arasında çocukların “ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel gelişmelerini” sağlamak bulunmaktadır (U.K. Parliament, 1988). Bunun yanında din eğitimi (*religious education*) okullarda okutulan zorunlu derslerden biridir. Ancak okulda eğitim genel anlamda seküler sistem üzerine kuruludur. Barnes ve Felderhof (2014, s. 115)’a göre okuldaki dersler “tanrıyı yokmuş gibi kabul eden” metodoloji ve zihinsel aktiviteler gerektirmektedir. Bu sebeple de bu dersler dini görüşleri dışlamaktadırlar (Watson, 2011). Bazı araştırmacılara göre ise din eğitimi de diğer derslerden çok da farklı değildir. Copley (2005) İngiltere’de din eğitiminin Hristiyan temelli eğitimden seküler temelli eğitime kaydığını, artık çocuklara bu derslerde seküler inanç ve değerler aşılandığını iddia etmiştir. Ev okulunu tercih eden bir anne bu konuda şunları belirtmiştir:

Devlet okulu sistemi tamamen seküler temel üzerine kurulmuştur. (...) Çocuklarımızı seküler okullara gönderdiğimizde, onlar sekülerizmi içselleştiriyorlar. Sistemin temeli seküler olunca, çocuklara hümanist kafa yapısı öğretiliyor ve kabul ettiriliyor (Qalballah, 2014).

Ailelere göre okul sistemi seküler temeller üzerine kurulu olunca ise bütüncül (*holistic*) bir eğitim imkânı ortadan kalkmaktadır. Kültürel ve dini değerler ile uyumlu ya da fitrata uygun eğitim olarak tanımlanabilecek bütüncül eğitim, ev okulunu tercih eden Müslüman ailelerin en çok kullandığı argümanlardan bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Ahmed, 2012, s. 739; S. Sarwar, 2013, s. 2). İR3 kodlu aile çocuklarını “bütüncül” bir şekilde yetiştirmeye çalıştıklarını belirtmiştir. Ailelere göre, evlerinde İslami bir eğitim ve terbiye alan çocuklar okullarda İslami olmayan birçok farklı öğretilere maruz kalmakta, bu ise bütüncül bir İslami kişiliğin oluşmasını engellemektedir (El-Sawah, 2006, s. 2; G. Sarwar, 1994, s. 2). Bir anne bunu “çift kişilikli” yetişmek olarak adlandırmıştır (Ahmed, 2012, s. 735). İnternette ev okulu günlüklerini paylaşan bir anne ise ev okulu sayesinde bütüncül bir eğitim imkanına sahip olmalarını şöyle açıklamıştır:

İngiltere’de ev okulu bir rahmet, çünkü bu sistem bizlere seküler eğitimi dini inançlarımızla bağdaştırma imkanı vermektedir. Din eğitimi için büyük bir zaman ayırabiliyoruz. Bunun yanında seküler bilimleri dinimizle ters düşmeyecek şekilde öğretebiliyoruz. Örneğin, normal devlet okulları evrim teorisini öğretmek zorunda, ama ev okulu bizlere istediğimiz konuyu çocuklara öğretme imkânı tanıyor. Evrim teorisini öğretmek istersek de inançlarımıza uygun bir şekilde öğretebiliyoruz (İman, 2013).

Aileleri ev okulu tercihinin götüren diğer bir sebebin ise okulların sosyal ortamı olduğu görülmüştür. Müslüman çocuklar okullarda iki problemle karşılaşmaktadır. Bunlardan birincisi çocukların Müslüman oldukları için karşılaştıkları ayrımcılık, zorbalık ve ırkçılıktır (El-Sawah, 2006, s. 2; Muslim Council of Britain, 2007; Richardson ve Wood, 2004, s. 64). İngiltere’de son yıllarda Müslüman eğitiminin radikalleşme ve terörizm ile birlikte anılması ve öğretmenlerin radikalleştiğini düşündükleri öğrencileri terörle mücadele birimlerine bildirme zorunluluğunun getirilmesi de ev okulunu tercih sebepleri arasında sayılmaktadır (Myers ve Bhopal, 2018, s. 217-220). Müslüman ailelerin okula “güvenemediklerini” belirten bir anne çocukların namaz kılmasının bile radikalleşme eğilimi olarak görülebileceğini iddia etmekte, ev okulu sayesinde çocukların “kim ne düşünür diye endişelenmeden” rahatlıkla ibadetlerini yapabildiklerini belirtmektedir (Kadri, 2016).

İkinci problem ise okullarda her çocuğun karşılaştığı problemlerdir. İR2 kodlu aile ev okulunu tercih etmelerindeki temel sebebin çocuklarının “arkadaşlarını ve çevresini seçebilmek ve onların kötü arkadaşlarla bir arada olmalarını engellemek” olduğunu belirtmiştir. Okullarda öğrenciler arasından yaygın olan sigara, alkol ve uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklar, küfür, şiddet, akran baskısı ve cinsel teşhir vb. durumlar ailelerin ev okulunu tercih sebepleri arasında yer almaktadır (Myers ve Bhopal, 2018, s. 220-221; H. Smith, 2017, s. 12; Umm Assad, 2018). İnternette ev okulu günlüğünü paylaşan bir anne kendi okula gitmediği dönemden okuldaki sosyal hayatı şöyle resmetmiştir:

Biz okuldayken ne zaman yanımızdaki arkadaşımızla konuşsak, öğretmenimiz buraya sosyalleşmek için gelmediniz derdi. Aslında haklı idi. Biz oraya, ailemiz biz olmadan evde rahat vakit geçirirken güdülmek, arkadaş baskısı görmek, esrar gibi ilaçları tuvalette nereye saklayacağımızı ve okul binasına nasıl zarar vereceğimizi öğrenmek için gitmiştik. Sonra eve gelip odamızda müzik dinler televizyon izlerdik. Çünkü katılacağımız herhangi bir sosyal kulüp yoktu ve dışarı oynanmayacak kadar tehlikeliydi. Sonra büyüdük ve dışarı gitmemize izin

verildi, fakat dışarıda sigara içmek ve içki içmekten başka yapacak bir şey yoktu (Qalballah, 2014).

Görüşülen aileler ve incelenen kaynaklar, bütüncül eğitim, okullardaki İslam’a aykırı öğretiler, ayrımcılık ve kötü alışkanlıklar gibi hususları zikrederken sıklıkla ayet ve hadislerle atıflar yapmışlardır.<sup>11</sup> Bu ayet ve hadislerde vurgulanan husus ise ailelerin Allah katında çocuklarından sorumlu olduklarıdır. Bu anlamda ailelerin Allah katında çocuklarından sorumlu olduğuna inanmalarının ev okulunu tercih etmekte önemli bir faktör olduğu söylenebilir (El-Sawah, 2006; Jeddah, 2013; Salam Homeschooling, 2019).

Son olarak okullardaki akademik eğitimin kalitesi ve imkanının da ailelerin ev okulunu tercih etmesindeki sebeplerinden biri olduğu görülmektedir. Örneğin İR3 kodlu aile, özellikle ilkokulların “oyun gruplarından” farksız olduğunu dile getirmektedir. Yine aileler okullarda sınıfların kalabalık olduğunu, öğrencilerin bireysel özelliklerinin dikkate alınmadığını da belirtmektedirler (Kadri, 2016; Umm Laylah, 2017). Buna dayanarak Müslüman ailelerin ev okulu seçerken dini kaygılar yanında akademik kaygılar da taşıdığı söylenebilir (English, 2016, s. 66). İngiltere’de önemli sayıda ailenin çocuklarının özrü nedeniyle zorunlu olarak ev okulu yaptığı bilinmektedir (Department for Education, 2019b, s. 7), ancak görüşülen ve incelenen aileler arasında bu sebeple ev okulu yapan yoktur. Bu anlamda incelenen aileler “isteyerek” ev okulunu tercih etmişlerdir.

### **Müslüman Ailelerin Ev Okulu Uygulamaları**

İngiltere’de ev okulunu tercih eden aileler için öğretmen olma ya da öğretmenlik sertifikasına sahip olma şartı yoktur. Görüşülen ailelerde ise bu konuda farklılıklar bulunmaktadır. İR1 kodlu ailede baba öğretmendir. İR3 kodlu ailede anne ortaokul fen öğretmeniyken çocuklarını evde eğitebilmek için öğretmenliğe ara vermiştir. Bu anlamda bu iki ailede öğretmenlik yeterliğine ve tecrübesine sahip ebeveyn bulunmaktadır. Ancak İR2 kodlu ailede ne anne ne de baba öğretmendir. İnternet üzerinden incelenen anneler de genelde herhangi bir öğretmenlik sertifikasına sahip olmadıklarını belirtmektedirler. Buna dayanarak, ev okulunun sadece öğretmenlik yeterliğine ve tecrübesine sahip Müslüman aileler tarafından seçilmediği anlaşılmaktadır.

<sup>11</sup> Genellikle atıf yapılan ayet ve hadis: “Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında, acımasız, güçlü, Allah’ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve kendilerine emredileni yerine getiren melekler vardır” (et-Tahrim 66:6). “Hepiniz çobansınız; hepiniz güttüğünüz sürüden sorumlusunuz. Devlet reisi de bir çobandır ve sürüsünden sorumludur. Erkek, ailesinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur. Kadın, kocasının evinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur. Hizmetkâr, efendisinin malının çobanıdır; o da sürüsünden sorumludur. Netice itibarıyla hepiniz çobansınız ve güttüğünüz sürüden sorumlusunuz” (Buhârî, Cum’a, 11).

İngiltere’de ev okulunu tercih eden aileler ulusal müfredatı ya da kitapları takip etmek zorunda değildir. Görüşülen aileler normal devlet okullarından daha yoğun bir din eğitimi yaptıklarını belirtmişlerdir. Ev okulunu genellikle dini sebepler için tercih eden bu aileler için bu normal gözükmektedir. Bunun yanında aileler diğer dersleri de önemsediklerini ve öğrettiklerini söylemişlerdir. Aileler matematik, fen gibi bazı dersler için ulusal müfredattan yararlanmaktadır. Ancak bunun yanında ev okulu yapan diğer ailelerin tavsiye ettikleri programları ve kitapları da takip etmektedirler. Aileler herkesin takip ettiği ortak bir ev okulu modelinin olmadığını, imkanlar ve çocukların ihtiyaçlarına göre farklı metotlar denediklerini belirtmişlerdir. İngiltere Eğitim Bakanlığı için yapılan bir çalışmada da ev okulu tercih eden ailelerin yapılandırmış programları takip etmekten hiçbir programı takip etmemeye kadar farklı metotlar uyguladıkları tespit edilmiştir (Hopwood, O’Neill, Castro ve Hodgson, 2006, s. 26)

İngiltere’de ve ABD’de ev okulunun yaygınlaşması aynı zamanda bu alanda bir pazarın da oluşmasını sağlamıştır (Apple, 2010, s. 150-151). Bu anlamda, ev okulunu tercih eden ailelerin önünde geniş bir kaynak imkanı bulunmaktadır. İnternet üzerinden ev okulu deneyimlerini paylaşan Müslüman ailelerin yayınladıkları kitap ve kaynak listelerine bakıldığında da (Umm Assad, 2017) ev okulu yapan aileler için bir çok ücretsiz ve ücretli kaynağın bulunduğu görülmektedir.

Bellaigue (2015, s. 426-427) ev okulunu aileler yapıyor gözükse de, esas sorumlu olanın anneler/kadınlar olduğunu belirtmektedir. Mülakat yapılan ailelerde de ev okulundan sorumlu olanın anne olduğu görülmüştür. İnternette incelelen ev okulu günlüklerinin de sahiplerinin hepsi annelerdir. Ancak bu tek bir annenin bütün eğitimi verdiği anlamına da gelmemelidir. Apple (2010, s. 145)’a göre ev okulu bireysel değil “sosyal bir harekettir”. Buna göre aileler birbirlerini birçok konuda desteklemektedirler. Görüşülen aileler yerel ve ulusal birçok ev okulu grubuna üyedir. İnternet üzerinde ailelere destek için açılmış web siteleri ve bloglar bulunmaktadır. Bu web sitelerinde aileler kendi çocuklarını eğitirken geliştirdikleri materyalleri ve programları paylaşmaktadırlar (Iman, 2019). Yine bazı aileler bir araya gelerek eğitim yapmaktadırlar (Ahmed, 2012). Görüşme yapılan aileler de ev okulunun sadece tek bir ebeveyn ve evden ibaret olmadığını vurgulamışlardır. Örneğin İR1 kodlu aile ev okulu yapan başka aileler ile birlikte çocuklarını eğitmektedir. Buna göre çocuklar farklı günlerde farklı evlerde toplanmakta, hangi aile/ebeveyn hangi dersi daha iyi biliyorsa o konuyu o öğretmektedir. Bazı durumlarda ise profesyonel hocalardan destek

alınmaktadır. Mesela çocuklar Arapça derslerini Skype üzerinden yurtdışındaki bir hocadan almaktadır.

Her ne kadar incelenen ailelerde karşılaşılmasa da İngiltere’de ailelerin yarı zamanlı ev okulu yapması da mümkündür. “Esnek okul” (*flexi schooling*) olarak adlandırılan bu yönteme göre çocuklar belli dersleri evde öğrenirken, diğer dersler için okula gitmektedir. Eğitim Bakanlığı’nın yayınladığı ev okulu kılavuzuna göre okulların ailelerden gelen yarı zamanlı eğitim taleplerini kabul etme zorunluluğu yoktur, ancak isteyen okullar kabul etmektedir (Department for Education, 2019b, s. 6).

Evde eğitilen çocuklarla ilgili ortaya konulan önemli endişelerden birisi çocukların sosyal gelişimidir. Buna göre evde eğitilen çocuklar, okulun sunduğu sosyal gelişme imkanına sahip olamamaktadır (İ. Aydın ve Pehlivan, 2000, s. 96). Müslüman aileler çocukları hakkında böyle bir endişe duymadıklarını belirtmişler, hatta ev okulunun daha iyi bir sosyal gelişme imkanı sağladığını iddia etmişlerdir. İR3 kodlu aile ev okulunun sunduğu sosyal gelişim imkânı hakkında şunları söylemektedir:

Çocuklarımız ev okulu yaparken çok farklı yaşta ve etnik kimlikte çocuklar ile sosyalleşiyor. Okullarda ise genelde kendi yaş grubu ve etnik grubu ile sosyalleşme imkânı buluyorlar. Ev okulu yapan gruplarda, çocuklar kendinden büyük çocuklarla kaynaşarak, büyük olmanın ne demek olduğunu, kendinden küçüklerle kaynaşarak da çocuklara nasıl bakacaklarını öğreniyorlar. Bunların hepsi ailenin gözetimi altında ve teşviki ile oluyor. Ancak okullarda öğretmenler genelde bu konulara ilgisiz oluyorlar.

Ev okulunun sosyal bir hareket olduğunu hatırlatan aile, çevrelerindeki sosyal ve eğitsel faaliyetlerden de faydalandıklarını belirtmiştir. Buna göre bu ailenin çocukları “orman okulu (*forest school*), yemek kursu, jimnastik ve drama” kurslarına devam etmektedir (İR3). İR2 kodlu aile de çocuklarının bölgedeki sosyal aktivitelere ve cami derslerine katıldığını belirtmiştir. Bu anlamda ev okulu tek bir evin içine hapsedilmiş ya da tek bir ebeveynin bilgi birikimi ile sınırlanmış bir eğitimden ziyade daha sosyal ve kolektif bir hareket olduğu, bunun da çocukların sosyal gelişimine katkıda bulunduğu söylenebilir (İHSAN, 2006a, 2006b).

Ev okulunda önemli konulardan bir tanesi ev okulunun devamlılığıdır. Burke (2007, s. 126-127) yerel otorite istatistiklerine dayandırarak, ev okulunu tercih eden birçok ailenin belli bir süre ev okulu yaptıktan sonra vazgeçip çocukları-

nı okula gönderdiklerini tespit etmiştir. E. Smith ve Nelson (2015, s. 322) da görüşlerini aldıkları elli iki aileden sadece çok azının uzun zamanlı ev okulu yaptıklarını belirtmiştir. Görüşme yapılan ailelerden iki tanesi ev okulunu üniversiteye kadar devam ettirme eğilimindeyken (İR1; İR2), diğer aile ise ortaokul döneminde çocuklarını okula göndermeyi düşündüklerini belirtmiştir (İR3). İnternet üzerinden incelenen aileler de genellikle ev okulunu devam ettirme eğilimindedirler. Ancak her ne kadar ailelerin artık ev okuluna devam etmediği anlamına gelmese de internetteki bazı ev okulu bloglarının devam etmediği, açılan sayfaların bir zaman sonra kapandığı da gözlemlenmiştir.<sup>12</sup>

Ev okulunu yapan ailelerin, ev okulunu başka ailelere tavsiye edip etmedikleri de sorulmuştur. Ev okulunu tercih eden ailelerin genel olarak ev okulunu başka ailelere önerdikleri söylenebilir. Ancak bunu yaparken bazı uyarılarda da bulunmaktadır. Örneğin, İR3 kodlu aile ev okulu yapabilmek için annenin öğretmenlik işinden ayrıldığını belirterek “eğer ailenin kaynakları ve zaman ayırma imkânı” varsa diye bir şart belirtmiştir. Bu anlamda ebeveynlerin her ikisinin de çalıştığı durumlarda ev okulunun zor olacağı, bu yüzden en azından birisinin çalışmaması gerektiği S. Sarwar (2013, s. 3) tarafından da dile getirilmiştir.

## **Tartışma: Türkiye’de Ev Okulu İmkânı**

Türkiye’de alternatif bir eğitim olarak ev okulu yasal olarak mümkün değildir. Hatta devletin belirlediği örgün eğitim sürecine dahil olmayan vatandaşlar için yasal yaptırımlar söz konusudur (3579 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Altıncı Bölüm). Bunun muhtemel sebebinin Türkiye’deki resmi ideolojinin eğitimi sadece bir hak olarak değil aynı zamanda bir ödev olarak görmesi olduğu söylenebilir. Örneğin, anayasada eğitim ve din eğitim/öğretimini düzenleyen 42 ve 24. maddeler anayasanın “Temel Hak ve Ödevler” isimli ikinci kısmında yer almaktadır. Ancak Türkiye’de resmi söylem, inişli çıkışlı da olsa, son yıllarda değişmektedir (Karataş, 2019, s. 9-10). Örneğin, 2011-2013 yıllarında Millî Eğitim Bakanlığı yapan Ömer Dinçer, şunları dile getirmiştir: “Türkiye’de tek tip insan yetiştirmekten vazgeçmek istiyoruz. Biz eğitim sistemini demokratikleştirmek ve esnekleştirmek istiyoruz” (AA, 2012). Her ne kadar buradaki kasıt ev okulu olmasa da eğitimde demokratikleşme ve esnekleştirilmeden bahsedilmesi önemlidir. Gür (2016), *What Erdoğan Really Wants for Education in Turkey: Islamization or Pluralisation?* isimli raporunda son on beş yıldaki

<sup>12</sup> Örneğin Qalballah (2014) ve İman (2013) isimli annelerin açtıkları bloglar bir zaman sonra kapanmıştır. İman (2019) isimli anne daha sonra ev okulu materyallerini paylaştığı bir blog açmıştır. Ancak bu annelerin ev okulunu tercih etme sebepleri üzerine yazdıkları bloglara 2019 itibarıyla ulaşamadığı için yazıları evokuloturkiye.wordpress.com adresine eklenmiştir.

eğitim reformları ışığında Erdoğan’ın çoğulcu bir eğitim sistemi istediğini ve bu konuda adımlar attığını iddia etmiştir. Böyle bir durumda ev okuluna izin verilmesinin eğitim sisteminin daha çoğulcu ve demokratik hale gelmesine katkı sağlayacağı söylenebilir.

İngiltere’de ev okulunu yapan ailelerin bir kısmını engelli çocuklara sahip aileler oluşturmaktadır. Türkiye’de de sağlık problemi nedeniyle özel eğitime ihtiyaç duyan öğrenciler için ev okulu kontrollü olarak serbesttir. “Evde ve Hastanede Eğitim Hizmetleri Yönergesi” (Tebliğler Dergisi: Şubat 2010/2629) bu hakkı düzenlemektedir. Bu Yönergenin 5. madde a bendi şöyledir: “Zorunlu öğrenim çağındaki özel eğitime ihtiyacı olan bireylerden (...) örgün eğitim kurumlarından sağlık problemi nedeniyle doğrudan yararlanamayanlara evde veya hastanede eğitim verilir”. Bir öğrencinin eğitim öğretim kurumlarından doğrudan yararlanıp yararlanamayacağına yapılan değerlendirmeler sonunda karar verilmektedir. Evde eğitime karar verildiğinde ise öğrenci için gezici öğretmen atanmakta ve ders plan programı yapılmaktadır (Aymen Peker ve Taş, 2017, s. 151-152). Kısacası, Türkiye’de engelli öğrenciler için ev okulu kontrollü olarak mümkündür. Ancak buna tam anlamıyla alternatif eğitim sistemi olarak ev okulu demek mümkün değildir. Çünkü, öğretmen, materyal ve ders programlarının hepsi devlet tarafından belirlenmektedir. Yönergede “evde eğitim” ifadesinin kullanılmasının tek sebebi örgün okul eğitiminin okul sıralarında değil de ev ortamında yapılmasıdır.

İngiltere’de Müslüman ailelerin önemli bir kısmının öncelikle Müslüman okulları düşündükleri ancak kaliteli okullara olan uzaklık vb. problemler nedeniyle ev okulu yapmaya karar verdikleri görülmektedir. Bu anlamda Türkiye’de de din eğitimi veren kaliteli okulların sayılarının artması önemlidir. Tösten ve Elçiçek (2013, s. 48) ve İ. Aydın ve Pehlivan (2000, s. 96) de devlet okullarında her kesimi memnun edecek kaliteli bir eğitim verildiği takdirde ev okuluna gerek kalmayacağını savunmuşlardır. Kuşkusuz devlet okullarının çeşitlenmesi ve kaliteli hale gelmesi aileleri farklı eğitim yollarına başvurmak zorunda bırakmayacaktır. Ancak yine de bazı ailelerin çocuklarını evde eğitmek isteyecekleri hesaba katılmalıdır (Webb, 2011).

İngiltere’deki Müslüman ailelerin devlet okullarını tercih etmeme sebeplerinden bir tanesi okullardaki din ve ahlak eğitiminin yetersizliğidir. Türkiye’de de din eğitimi üzerinden yürütülen bir tartışma bulunmaktadır. Bazı alevi, ateist, azınlık ve muhafazakâr çevrelerin okullarda öğretilen din eğitiminden memnun olmadıkları yapılan araştırmalarda vurgulanmaktadır (Altıntaş, 2019; F. Kaya,

2018; Müftügil, 2011; Subaşı, 2010). Alternatif eğitim imkanlarının bulunması, bu kesimlerden isteyen ailelere evlerinde kendi inanç ve hayat görüşlerine göre çocuklarını yetiştirme imkânı verecektir.

Müslüman ailelerin İngiliz okullarına bir başka eleştirisi ise okulların sosyal ortamıdır. Türkiye’de ev okulu sisteminin mümkün olması gerektiğini savunanlar da bu konuya değinmişlerdir (Kalkan, 2014; Teber, 2011). Yapılan bazı araştırmalar da bunu destekler niteliktedir. Bir araştırmaya göre Türkiye’deki gençlerin eğitim seviyesi arttıkça sigara, alkol kullanma ve kumar oynama oranı artmaktadır (Gür, Dalmış, Kırmızıdağ, Çelik ve Boz, 2012, s. 86-95). Her ne kadar bu problemlerden tamamen okulu sorumlu tutmak mümkün olmasa da, ailelerin bu konulardaki endişelerinin de dikkate alınması gerekmektedir.

Müslüman aileler için Allah katında çocuklarından sorumlu olduklarına inanmaları önemli bir ev okulu tercih faktörü olarak ortaya çıkmaktadır. Çocuklardan birinci derecede sorumlu olan ailedir. Bu anlamda ailelerin çocuklarının eğitimine karar verme hakkı bulunması gerekir. Aileler sadece dini açıdan değil evrensel hukuk açısından da çocuklarından sorumlu olanlardır. İnsan Hakları Evrensel Beyanname’si’nin 26/3 maddesi bu hakkı düzenlemektedir: “Ana baba, çocuklarına verilecek eğitim türünü seçmek hakkını öncelikle haizdirler”. Bu madde ailenin çocuğun eğitimindeki rolünün önemini ve önceliğini vurgulamaktadır. Bu madde aynı zamanda ev okulu sisteminin en az devlet kontrolü ile mümkün olması için sunulan önemli bir argümandır (Basham vd., 2007, s. 19). Ancak Coşkun (2013) Türkiye’de ailelerin eğitim konusunda yeterli seçeneği olmadığını belirtmektedir. Coşkun öneri olarak ise şunları söylemektedir: “Aile değerlerini her ortamda yücelten bir ülke, eğitimde ailenin tercihlerini kısıtlamamalıdır. Devlet okullarının yanı sıra devletten bağımsız farklı türdeki eğitim kurumlarına en önemlisi evde eğitim gibi eğitim modellerine artık şans tanınmalıdır”. Ev okulu konusunda “iyi veya kötü” kesin bir yargıya varılamayacağını söyleyen İ. Aydın ve Pehlivan (2000, s.96) da ev okulunun yararlarından bir tanesinin ailelerin çocukların eğitimi hususunda daha fazla söz, görev ve sorumluluk almaları olduğunu belirtmiştir.

Ancak ev okuluna karşı sunulan en önemli argümanlardan birisi de ailelerle ilgilidir. Buna göre, her aile çocuğunu doğru bir şekilde eğitecek bilgi ve pedagojik yeterliliğe sahip değildir (Kartal, 2014, s. 207). Din derslerinin zorunluluğu tartışmalarında ise bu argüman, her ailenin doğru dini bilgiye sahip olmadığı ya da aktarma imkanının olmadığı şeklini almaktadır (Altıntaş, 2019, s. 98). Kuşkusuz ailelerin bilgi, birikim ve pedagojik yeterliliği ev okulunun önündeki

önemli problemlerden birisidir. Ancak ailelerin çocukları için “en iyi” olanın peşinde oldukları da unutulmamalıdır. Bunun yanında İngiltere tecrübesinden anlaşılmaktadır ki aileler bu konuda esnek davranmaktadır. Aileler kendilerini eksik hissettikleri alanlarda uzaktan eğitim imkanlarından, internetten, diğer ev okulu yapan ailelerden ve özel öğretmenlerden destek almaktadırlar. Türkiye’de ev okulu yapacak aileler de muhtemelen bu imkanları kullanacaklardır. Bunun yanında ev okulunun yasallaşması, beraberinde bu konuda ailelere destek olacak kurum ve vakıfları da getirecektir (Şad ve Akdağ, 2010, s. 28). Ancak yine de problem olarak görüldüğü takdirde, Memduhoğlu vd. (2015, s. 84)’nin de belirttiği gibi, ev okulu yapacak ailelere belli şartlar getirilebilir.

İngiltere’de ev okulu son yıllarda güvenlik, radikalleşme ve ülkenin ortak değerleri ekseninde tartışılmaktadır (Parker, 2017). Türkiye’de de ev okulu konusunda yapılan alan çalışmalarında güvenlik, ülke şartları, eğitim birliği öne çıkan endişe alanlarıdır (Doğan Kılıç ve Önen, 2012, s. 120; Taşdan ve Demir, 2013, s. 1100-1101; Tösten ve Elçiçek, 2013, s. 48). Ancak İngiltere’deki güvenlik endişeleri ev okulunu tamamen yasaklamayı getirmemiştir. Onun yerine denetimleri daha sistemli hale getirebilmek için yeni kanunlar hazırlanması gündeme gelmiştir (U.K. Parliament, 2019). Benzer şekilde Türkiye’de de gerekli kontrol mekanizmaları geliştirilebilir.

Türkiye’de ev okulu ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda yukarıdaki endişelerden dolayı ev okulunun Türkiye için uygun olmayacağı savunulmuştur (Şad ve Akdağ, 2010, s. 29; Tösten ve Elçiçek, 2013, s. 48). Ancak ev okulunun dezavantajlarını kabul etmekle beraber, avantajlarının önemine değinen, farklı esneklik ve formlarda da olsa Türkiye’de bu sistemin önünün açılmasını destekleyenler de olmuştur (Doğan Kılıç ve Önen, 2012; Kartal, 2014; Korkmaz ve Duman, 2014). Bazıları ise ev okulu konusunun gündeme gelip tartışılmasını olumlu görmüşlerdir (Memduhoğlu vd., 2015, s. 84; Öz, 2008, s. 106; Taşdan ve Demir, 2010, s. 93; 2013, s. 1102).

Son olarak İngiltere ve ABD tecrübesi göstermektedir ki, ev okulunun huku-ki olarak yasak olması aileleri ev okulu yapmaktan alıkoymamıştır (Isenberg, 2007, s. 388-389; Webb, 2011, s. 12). Bazı aileler hapis cezalarını dahi göze alıp ev okulu yapmaya devam etmişlerdir. Benzer durum ev okulunun hala hukuki olarak yasak olduğu Almanya’da (Spiegler, 2009) ve Çin’de (Sheng, 2019) de yaşanmaktadır. Aynı hususun Türkiye’de de yaşandığı söylenebilir (Yeni Akit, 2019).<sup>13</sup> Ev okulunun yasallaşması hem bu aileleri yasal alana çekecek hem

<sup>13</sup> Örneğin Facebook üzerinden açılmış “Unschool-Homeschool Türkiye” isimli grupta aileler ev okulu deneyimlerini paylaşmaktadırlar (<https://www.facebook.com/groups/164917193993564/about/>).

de ev okulunun denetlenebilmesini sağlayacaktır. ABD’deki ev okulu sistemini inceleyen T. Kaya (2015) da araştırmasının sonunda bu hususa değinmiştir. T. Kaya (2015, s. 94)’ya göre ABD’de de ev okulunun legalleşmesi ailelere temel hak ve hürriyetlerini vermenin ötesinde aslında ev okulunu “devlet kontrolünde gerçekleşen bir eğitim seçeneğine” dönüştürmüştür.

## Sonuç

Alternatif bir eğitim modeli olarak ev okulu özellikle 1980’lerden itibaren İngiltere ve ABD gibi ülkelerde popülerlik kazanmıştır. Ev okulu modelini uygulayan önemli bir kesim ise dini sebepler ile ev okulunu tercih edenlerdir. İngiltere’deki Müslüman aileler özelinde konuya baktığımızda ise incelenen aileler İngiliz okul sisteminden memnun olmamaları sebebiyle ev okulunu tercih etmekte, bu tercihi yaparken de farklı argümanlar ortaya koymaktadırlar. Örneğin aileler ev okulu sayesinde çocuklarını kendi dini değerleri doğrultusunda bütüncül bir şekilde eğitebildiklerini ve ev okulu sayesinde çocuklarına dini bir sosyal ortam oluşturduklarını ifade etmektedirler. Bu anlamda ev okulu bu ailelere önemli imkanlar sunmaktadır.

Kuşkusuz Türkiye ve İngiltere farklı kültür, dinamik ve toplumlara sahip ülkelerdir. Bir ülkede iyi çalışan bir sistemin diğesinde çalışmaması söz konusu olabilir. Bu açıdan İngiltere’deki ev okulu sisteminin aynen Türkiye’ye aktarılması gerçekçi bir çözüm olmayacaktır. Keza İngiltere’de ev okulu hala tartışılmakta, ev okulunun daha sistemli denetlenmesi için yasal hazırlıklar devam etmektedir. Bu sebeple Türkiye’nin sosyo-politik dinamiklerine uygun yeni bir ev okulu modeli geliştirilebilir (Memduhoğlu vd., 2015, s. 84). Ev okulunun gerekli tedbirler alınarak legalleştirilmesi, eğitim alanına belli bir açılım ve demokratikleşme getirecektir. Son olarak, Türkiye’de ev okulu sistemi mümkün olduğu takdirde yine muhtemelen büyük çoğunluk çocuklarını eğitim için okullara gönderecektir (Tösten ve Elçiçek, 2013, s. 48). Ancak yine de bu sistem ailelere bir alternatif sunacaktır. Araştırma sonucunda Türkiye’de ev okulu ile ilgili şu öneriler yapılabilir:

1. İngiltere ev okulu tecrübesi göstermiştir ki eğitim sisteminin demokratikleşmesi ve çoğulcu hale gelmesi kolay bir süreç olmamıştır. Bu konuda aileler ve sivil toplum kuruluşları uzun yıllar süren bir mücadele vermişlerdir. Türkiye’de de bu anlamda, Karataş (2019, s. 16)’ın da belirttiği üzere, demokratik ve çoğulcu bir eğitim sistemi talep edenlere önemli görevler düşmektedir. Bu kişiler ve gruplar çalışmalarıyla, raporlarıyla ve araştırmalarıyla ev okulu

konusunda taleplerini açıkça belirtmeli, toplumsal “farkındalığı, bilinci ve talebi geliştirmelidir”.

2. Türkiye’de ev okulu hukuki olarak yasak olmakla beraber ev okulu yapan ya da çocuklarını okullara göndermeyen aileler bulunmaktadır. Bu ailelerin niçin böyle bir yol tercih ettikleri ve çocuklarını nasıl eğittikleri alan çalışmalarıyla incelenebilir. Bu ailelerin tercihleri ve tecrübeleri üzerinden Türkiye’deki ev okulu yasağı gözden geçirilebilir.
3. Türkiye’de ev okulu ile ilgili akademik çalışmalar genelde ABD üzerine odaklanan teorik çalışmalardır. Ancak ev okulu başka ülkelerde de uygulanmaktadır. Bu ülkelerdeki ev okulu uygulamalarının alan çalışmaları yapılarak incelenmesi Türkiye’deki ev okulu tartışmalarına önemli katkılar sunacaktır.
4. Türkiye’de ev okulunun önü açılırken başka ülkelerdeki sistemlerin aynen alınmasından ziyade ülke şartları ve kültürü de göz önünde bulundurularak bir “Türkiye ev okulu modeli” oluşturulabilir.

## **Kaynakça**

- AA. (2012). *Eğitimde zihniyet değişmeli*. (2019, 4 Temmuz). Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/egitimde-zihniyet-degismeli/299160>
- Ahmed, F. (2012). Tarbiyah for shakhsiyah (educating for identity): Seeking out culturally coherent pedagogy for Muslim children in Britain. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 42(5), 725-749. doi: 10.1080/03057925.2012.706452
- Altıntaş, M. E. (2019). *Ateist çevrelere göre s/zorunlu din dersleri*. Ankara: Maarif Mektepleri.
- Apple, M. W. (2010). Doing the work of god: Home schooling and gendered labor. M. W. Apple, S. J. Ball ve L. A. Gandin (Eds.), *The Routledge international handbook of the sociology of education* içinde (145-154). London: Routledge.
- Aydın, İ. (2012). *Alternatif okullar* (4. ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, İ. ve Pehlivan, Z. (2000). Ev okulu uygulaması: Amerika Birleşik Devletleri örneği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 33(1), 91-97. doi: 10.1501/Egifak\_0000000028
- Aydın, M. Ş. (2018). *Din eğitimi bilimi* (2. ed.). Kayseri: Kimlik Yayınları.
- Aydoğan, İ. (2007). Ev okulları. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 72-85.
- Aymen Peker, E. ve Taş, E. (2017). Evde eğitim uygulaması üzerine bir durum çalışması: Evde fen eğitimi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 139-174.

- Badman, G. (2009). *Report to the secretary of state on the review of elective home education in England* (Vol. 610). London: The Stationery Office.
- Ball, S. J. (2013). *The education debate* (2. ed.). Bristol: The Policy Press.
- Barnes, L. P. ve Felderhof, M. C. (2014). Reviewing the religious education review. *Journal of Beliefs and Values: Studies in Religion and Education*, 35(1), 108-117.
- Basham, P., Merrifield, J. ve Hepburn, C. R. (2007). *Home schooling: from the extreme to the mainstream*. Vancouver: The Fraser Institute.
- Bellaigue, C. d. (2015). Home education 1750-1900: Domestic pedagogies in England and Wales in historical perspective. *Oxford Review of Education*, 41(4), 421-429.
- Burke, B. (2007). *Home education: The experience of parents in a divided community*. (EdD Thesis doktora tezi), Institute of Education, University of London.
- Copley, T. (2005). *Indoctrination, education, and god: The struggle for the mind*. London: SPCK.
- Coşkun, U. (2013). Çocuk eğitimi: Devlet mi yoksa aile mi?. (2019, 4 Temmuz). Erişim adresi: <https://evokuluturkiye.files.wordpress.com/2019/07/co-c59fkun-u.-2013-c387ocuk-ec49fitimi-devlet-mi-yoksa-aile-mi.pdf>
- DCSF. (2007). *Faith in the system: The role of schools with a religious character in English education and society*. Nottingham: DCSF Publications.
- Department for Education. (2014). Number of schools, teachers and students in England. (2019, 4 Temmuz). Erişim adresi: <https://www.gov.uk/government/publications/number-of-schools-teachers-and-students-in-england/number-of-schools-teachers-and-students-in-england>
- Department for Education. (2019a). Children not in school: Proposed legislation government consultation. (2019, 30 Haziran). Erişim adresi: [https://consult.education.gov.uk/school-frameworks/children-not-in-school/supporting\\_documents/EHE2019consultationpaperv9.5.pdf](https://consult.education.gov.uk/school-frameworks/children-not-in-school/supporting_documents/EHE2019consultationpaperv9.5.pdf)
- Department for Education. (2019b). Elective Home Education: Departmental Guidance for Local Authorities (2019, 30 Aralık). Erişim adresi: [https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment\\_data/file/791527/Elective\\_home\\_education\\_guidance\\_for\\_LAv2.0.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/791527/Elective_home_education_guidance_for_LAv2.0.pdf)
- Doğan Kılıç, E. ve Önen, Ö. (2012). Homeschooling in Turkey (focus group interviewing method). *US-China Education Review I*, 7(8), 113-123.
- El-Sawah, F. (2006). Home education and the Muslim community. (2019, 2 Temmuz). Erişim adresi: <https://www.home-education.org.uk/articles/article-he-muslim-community.pdf>

- English, R. (2016). Aaishah’s choice: Muslims choosing home education for the management of risk. *Other Education: The Journal of Educational Alternatives*, 5(1), 55-72.
- Foster, D. ve Danechi, S. (2019). Home education in England. House of commons library briefing paper number 5108 (2019, 15 Ağustos). Erişim adresi: <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN05108>
- Gates, B. E. (2000). The end of religion in the UK and beyond. M. Leicester, C. Modgil ve S. Modgil (Eds.). *Spiritual and religious education* içinde (259-276). London: Falmer Press.
- Gillham, B. (2000). *Case study research methods*. London: Continuum.
- Guest, G., MacQueen, K. M. ve Namey, E. E. (2012). *Applied thematic analysis*. Thousand Oaks, California: Sage.
- Gür, B. S. (2016). What Erdoğan really wants for education in Turkey: Islami- zation or pluralisation? (2019, 6 Temmuz). Erişim adresi: [https://studies.aljazeera.net/mritems/Documents/2016/3/17/c2a0ade5d313404ab-8500c9ebb0375d3\\_100.pdf](https://studies.aljazeera.net/mritems/Documents/2016/3/17/c2a0ade5d313404ab-8500c9ebb0375d3_100.pdf)
- Gür, B. S., Dalmış, İ., Kırmızıdağ, N., Çelik, Z. ve Boz, N. (2012). *Türkiye’nin gençlik profili*. Ankara: SETA Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Hendek, A. (2019). Paydaşlarına göre İngiltere devlet okullarındaki din eğitime gösterilen önemsizlik ve bunun sebepleri. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(35), 147-170. doi: 10.14395/hititilahiyyat.477503
- Hopwood, V., O’Neill, L., Castro, G. ve Hodgson, B. (2006). *The prevalence of home education in England: A feasibility study*. Nottingham: Department for Education and Skills.
- IHSAN. (2006a). Home education is an option for Muslim parents. (2019, 13 Mart). Erişim adresi: <https://evokuluturkiye.files.wordpress.com/2019/07/ihsan-2006-home-education-is-an-option-for-muslim-parents.pdf>
- IHSAN. (2006b). Setting up a small school or learning centre. Erişim adresi: <https://evokuluturkiye.files.wordpress.com/2019/07/ihsan-2006-setting-up-a-small-school-or-learning-centre.pdf>
- Iman. (2013). FAQ’s ~ How does iman’s home-school work? (2019, 6 Temmuz). Erişim adresi: <https://evokuluturkiye.files.wordpress.com/2019/07/iman-2013-faqs-how-does-imans-home-school-work.pdf>
- Iman. (2019). Iman’s homeschool. (2019, 4 Temmuz). Erişim adresi: <http://imans-homeschool.blogspot.com>

- Isenberg, E. J. (2007). What have we learned about homeschooling? *Peabody Journal of Education*, 82(2-3), 387-409.
- Issimdar, M. (2018). Homeschooling in the UK increases 40% over three years. (2019, 6 Temmuz). Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/uk-england-42624220>
- Jackson, R. (2013). Religious education in England: the story to 2013. *Pedagogiek*, 33(2), 119-135. doi: 10.5117/PED2013.2.JACK
- Jeddah, G. (2013). The road to homeschool success. (2019, 6 Temmuz). Erişim adresi: <http://productivemuslim.com/the-road-to-homeschool-success/>
- Kadri, A. (2016). Why some Muslim parents home-school. (2019, 6 Temmuz). Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/av/education-35823876/why-some-muslim-parents-home-school>
- Kaleli Yılmaz, G. (2014). Durum çalışması. M. Metin (Ed.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (s. 261-285). Ankara: Pegem Akedemi.
- Kalkan, B. (2014). Alternative education: Home schooling. (2019, 6 Temmuz). Erişim adresi: <https://www.dailysabah.com/life/2014/09/18/alternative-education-home-schooling>
- Karataş, İ. H. (2019). *Türkiye’de sivil eğitim: Korkuyla ümit arasında (Takip Raporu: 2019/01)*. İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği.
- Kartal, S. E. (2014). *Eğitim paydaşlarının görüşlerine göre alternatif bir okul: Ev okulları*. (Doktora tezi), Fırat Üniversitesi.
- Kaya, F. (2018). DKAB derslerinde aleviliğin öğretimi ve sorunları. M. Köylü (Ed.), *Türkiye’de Din Eğitimi ve Sorunları içinde* (s. 83-130). İstanbul: Dem.
- Kaya, T. (2015). ABD’de ev okulu uygulamasının tarihsel gelişimi ve bugünkü durumu üzerine bir değerlendirme. *Sosyoloji Dergisi*, 3(1), 79-98.
- Korkmaz, H. ve Duman, G. (2014). Public understanding about homeschooling: A preliminary study. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116, 3891-3897. doi: 10.1016/j.sbspro.2014.01.861
- Lees, H. E. (2014). *Education without schools : Discovering alternatives*. Bristol: The Policy Press.
- Long, R. ve Bolton, P. (2017). Faith schools in England: FAQs. (2019, 25 Şubat). Erişim adresi: <http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN06972#fullreport>
- Mazama, A. ve Lundy, G. (2014). African American homeschoolers: The force of faith and the reality of race in the homeschooling experience. *Religion & Education*, 41(3), 256-272.

- Memduhoğlu, H. B., Mazlum, M. M. ve Alav, Ö. (2015). Türkiye’de alternatif eğitim uygulamalarına ilişkin öğretmenlerin ve öğretim üyelerinin görüşleri. *Eğitim ve Bilim*(179), 69-87.
- Miles, M. B., Huberman, A. M. ve Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook* (3. ed.). Los Angeles: Sage.
- Mountney, R. (2009). *Learning without school: Home education*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Müftügil, A. S. (2011). *Compulsory religion education and religious minorities in Turkey*. (PhD Thesis doktora tezi), University of Amsterdam.
- Muslim Council of Britain. (2007). *Towards greater understanding: Meeting the needs of muslim pupils in state schools*. London: Muslim Council of Britain.
- Myers, M. (2017). Record numbers of children are now homeschooled, but who’s keeping an eye on the parents? (2019, 4 Temmuz). Erişim adresi: <https://theconversation.com/record-numbers-of-children-are-now-homeschooled-but-whos-keeping-an-eye-on-the-parents-88449>
- Myers, M. ve Bhopal, K. (2018). Muslims, home education and risk in British society. *British Journal of Sociology of Education*, 39(2), 212-226. doi: 10.1080/01425692.2017.1406337
- Newcombe, S. (2013). Religious education in the United Kingdom. D. Davis ve E. M. Mirosnikova (Eds.), *The Routledge International handbook of religious education* içinde (s. 367-374). London: Routledge.
- Ofsted. (2010). *Local authorities and home education*. Manchester: Ofsted.
- Öz, M. (2008). *Amerika’da alternatif bir eğitim modeli olarak kişi merkezli eğitim*. (Yüksek lisans tezi), Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Parker, R. (2017). Home schooling ‘loophole’ is driving children into the hands of extremist groups, warns ofsted chief (2019, 12 Mart). Erişim adresi: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-5052833/Home-schooling-driving-children-extremist-groups.html>
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods* (2. ed.). London: Sage.
- Qalballah, D. (2014). Homeschooling Q&A. (2019, 4 Temmuz). Erişim adresi: <https://evokuluturkiye.files.wordpress.com/2019/07/qalballah-d.-2009-homeschooling-qa.pdf>
- Richardson, R. ve Wood, A. (2004). *The achievement of British Pakistani learners. RAISE project report*. Stoke on Trent: Trentham Books.
- Şad, S. N. ve Akdağ, M. (2010). Evde eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(188), 19-31.

- Salam Homeschooling. (2019). 10 facts about homeschooling (for beginners). (2019, 4 Temmuz). Erişim adresi: <https://salamhomeschooling.com/2019/03/25/10-facts-about-homeschooling-for-beginners/>
- Sarwar, G. (1994). *British Muslims and schools*. London: The Muslim Educational Trust.
- Sarwar, S. (2013). What motivates 21st century Muslim parents to home-school their children? *Education Today*, 63(4), 25-29.
- Sheng, X. (2019). Christian home schooling in China. *British Journal of Religious Education*, 41(2), 218-231. doi: 10.1080/01416200.2018.1484690
- Simpson, J. (2017). Home schooling is blamed for rise of extremist Islam (2019, 4 Temmuz). Erişim adresi: <https://www.thetimes.co.uk/article/home-schooling-fuels-extremism-police-chief-neil-basu-warns-671f0kjh2>
- Smith, E. ve Nelson, J. (2015). Using the opinions and lifestyle survey to examine the prevalence and characteristics of families who home education in the UK. *Educational Studies*, 41(3), 312-325. doi: 10.1080/03055698.2015.1005577
- Smith, H. (2017). Home education and Muslim families. *Islam Today*, 5(51), 12-13.
- Spiegler, T. (2009). Why state fail to deter home education: an analysis of home education in Germany and its implications for home education policies. *Theory and Research in Education*, 7(3), 297-309. doi: 10.1177/1477878509343738
- Subaşı, N. (2010). *Alevi çalıştayları nihai rapor*. Ankara: T.C. Devlet Bakanlığı.
- Taşdan, M. ve Demir, Ö. (2010). Alternatif bir eğitim modeli olarak ev okulu. *Educational Sciences and Practice*, 9(18), 81-99.
- Taşdan, M. ve Demir, Ö. (2013). The views of academic staff in Turkey on home schooling programs: A qualitative study. *Journal of Academic Social Science Studies*, 6(5), 1085-1103.
- Teber, M. (2011). Ev okulu Türkiye’de neden yok? (2019, 4 Temmuz). Erişim adresi: <http://www.haber7.com/yazarlar/mehmet-teber/796628-ev-okulu-turkiye8217de-neden-yok>
- Tösten, R. ve Elçiçek, Z. (2013). Alternatif okullar kapsamında ev okullarının durumu. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 37-49.
- U.K. Parliament. (1944). *Education act 1944 chapter 31*. London: The Stationery Office.
- U.K. Parliament. (1988). *Education reform act 1988 chapter 40*. London: The Stationery Office.
- U.K. Parliament. (1996). *Education act 1996 chapter 56*. London: The Stationery Office.
- U.K. Parliament. (2019). Home education (duty of local authorities) bill [HL] 2017-19. (2019, 6 Temmuz). Erişim adresi: <https://services.parliament.uk/bills/2017-19/homeeducationdutyoflocalauthorities.html>

- Umm Assad. (2017). Umm assad home school: Resources/links. (2019, 4 Temmuz). Erişim adresi: <https://ummassadhomeschool.com/resourceslinks/>
- Umm Assad. (2018). Why school is not the best place for socialising. (2019, 4 Temmuz). Erişim adresi: <https://ummassadhomeschool.com/2018/12/18/why-school-is-not-the-best-place-for-socialising/>
- Umm Laylah. (2017). Islamic homeschooling quick guide. (2019, 4 Temmuz). Erişim adresi: <https://laylahsclassroom.com/quick-guide-to-begin-islamic-homeschooling/>
- Van Galen, J. (1991). Ideologues and pedagogues: Parents who teach their children at home. J. Van Galen ve M. A. Pitman (Eds.), *Home schooling: Political, historical, and pedagogical perspectives* içinde (s. 63-76). New Jersey: Ablex Publishing Corporation.
- Watson, B. (2011). Democracy, religion and secularism: Reflections on the public role of religion in a modern society. *Journal of Beliefs and Values*, 32(2), 173-183.
- Webb, S. (2011). *Elective home education*. Stoke on Trent: Trentham Books.
- Wilshaw, M. (2016). Advice letter from sir michael wilshaw, her majesty’s chief inspector, in respect of suspected illegal schools. (2019, 4 Temmuz). Erişim adresi: [https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment\\_data/file/523694/Unregistered\\_schools\\_advice\\_note\\_16\\_May\\_2016.pdf](https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/523694/Unregistered_schools_advice_note_16_May_2016.pdf)
- Yeni Akit. (2019). 5 çocuğuna el konuldu: Küçük yaşta aileden koparıp yurda yerleştirdiler! (2019, 26 Haziran) Erişim adresi: <https://www.yeniakit.com.tr/haber/5-cocuguna-el-konuldu-kucuk-yasta-aileden-koparip-yurda-yerlestirdiler-717138.html>
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods* (3. ed.). London: Sage.

Extended Abstract

## Experiences of Muslim Home School Families in England and The Possibility of Home Schooling in Turkey

Abdurrahman HENDEK, Corresponding Author, Instructor Dr.

Sakarya University, Faculty of Theology.

**E-mail:** abdurrahmanhendek@sakarya.edu.tr

**ORCID:** 0000-0003-2832-3445

### Introduction

Throughout history, human beings have adopted different systems to fulfil and systematise their education needs. One of the systems which came to existence in the late 18<sup>th</sup> century is state-regulated compulsory education for all school-age children. In contemporary world, almost in every country education is compulsory, but provisions differ. Some countries require all school-age children to attend state-regulated schools, while others allow alternative options. One of these options is home schooling. Even though it is difficult to define home schooling due to its different forms and applications, home schooling, which is also known as “home education” especially in England, can be broadly defined as education of children by parents at home rather than sending them to school (T. Kaya, 2015, p. 81).

There are few studies on home schooling in Turkish education literature and they can be divided into two groups. The first group comprises of literature-based

studies on home schooling, especially in the United States of America (Aydın, 2012, pp. 44-57; Aydın and Pehlivan, 2000; Aydoğan, 2007; T. Kaya, 2015; Şad and Akdağ, 2010; Taşdan and Demir, 2010; Tösten and Elçiçek, 2013). The second group includes studies which conducted interviews with stakeholders about the possibility of home schooling in Turkey (Doğan Kılıç and Önen, 2012; Kartal, 2014; Korkmaz and Duman, 2014; Memduhoğlu, Mazlum, and Alav, 2015; Taşdan and Demir, 2013). There is no study on home schooling in Turkish religious education literature, though the issue of religious education of children by parents at home instead of at schools is sometimes discussed (Altıntaş, 2019, pp. 96-103).

In recent years, demand for alternative education has increased (Karataş, 2019). This article aims at contributing to the debates on home schooling in Turkey. The article focuses on home schooling in England, particularly how and why Muslim families use home schooling in England. It also considers the possibility of home schooling in Turkey.

## **Method**

This article aims to explore the experiences of Muslim families who prefer home schooling in England. Case study approach (Kaleli Yılmaz, 2014; Yin, 2003, pp. 5-7) within qualitative research paradigm was applied in this research which seeks to explore what home schooling is in England and how and why Muslim families use it. For this purpose, interviews were conducted with three Muslim families who home school their children. Due to limited number of interviews, other methods of data collection were also employed (Gillham, 2000, p. 2). Since internet is widely used by home school families (Basham, Merrifield, and Hepburn, 2007, p. 11), it offers an ideal opportunity to reach experiences of home school families. Therefore, Muslim home school families' blogs and websites were also analysed. Moreover, related literature and publications of Muslim home school associations were also examined. The data obtained were coded and analysed by a qualitative analysis method (Miles, Huberman, and Saldaña, 2014).

## **Results**

In this section, home schooling in England, reasons why Muslim parents chose home schooling and how they home school their children will be explored.

## **Home Schooling in England**

State education started with the 1870 Education Act in England and education became compulsory in 1880, but the state allowed parents to home school their children provided that they hired qualified teachers. It means that only rich parents could afford home schooling at that time. However, home schooling has evolved, partly because of long legal battles between parents and local authorities, which eventually were won by home school parents (Mountney, 2009; Webb, 2011). Currently, in England education is compulsory but schooling is not (Newcombe, 2013, p. 369). It is found that families who prefer home schooling are granted a wide range of rights in England. For example, there is no obligation for a parent to register or inform a local authority that their child is being educated at home (Department for Education, 2019b). Moreover, parents do not have to follow the National Curriculum, but they must provide an education which is “efficient”, “full-time” and “suitable”. Currently in England there is no legislation that deals with home education as a specific approach (Foster and Danechi, 2019, p. 4), therefore local authorities encounter serious barriers in inspecting and finding out whether home-educated children are receiving an education which is suitable and efficient (Ofsted, 2010). Therefore, there are calls and proposals for reform (Badman, 2009; Department for Education, 2019a; Myers, 2017; U.K. Parliament, 2019; Wilshaw, 2016).

## **Reasons Why Muslim Parents Choose Home Schooling in England**

Dissatisfaction with the English school system seems to be the most important reason for Muslim parents to choose home schooling. Jackson (2013, p. 127) argues that there is plurality in English education system, but this plurality does not extend to Muslim schools, as there are currently handful of state-funded and independent Muslim schools in England (DCSF, 2007, pp. 3-4; Long and Bolton, 2017, p. 18). Two parents complained that there is no Muslim school around their vicinity and one parent said that the Muslim school which is near to them is not high-quality. Moreover, unimportance attached to religious and moral education in state schools in England was also mentioned by Muslim parents, which was also criticised by some observers (Hendek, 2019). The parents also argued that whole school education, including religious education, is based on secularism (Barnes and Felderhof, 2014, p. 115; Copley, 2005), one parent arguing that “When we send our children to secular schools, they will imbibe secularism” (Qalballah, 2014). The need for holistic education (Iman,

2013; G. Sarwar, 1994, p. 2; S. Sarwar, 2013, p. 2) and bullying, discrimination, peer pressure and sexual exposure in schools (El-Sawah, 2006, p. 2; Muslim Council of Britain, 2007; Myers and Bhopal, 2018, pp. 220-221; Richardson and Wood, 2004, p. 64; H. Smith, 2017, p. 12; Umm Assad, 2018) were also mentioned by parents as reasons why they prefer home schooling. In addition, Muslim families seem to question the quality of academic education in state schools (English, 2016, p. 66; Kadri, 2016; Umm Laylah, 2017).

### **How Muslim Parents Home School Their Children**

It is found that the majority of Muslim families who prefer home schooling do not have a teaching certificate and mothers are generally responsible for home schooling, which is also the case for other home school families (Bellaigue, 2015, pp. 426-427). However, home schooling seems to be a social and collective movement (Ahmed, 2012) which has its own growing market (Apple, 2010, p. 145) rather than an education confined to a single house or limited by the knowledge of a single parent. One of the issues discussed in the home school literature is socialisation of home-educated children. Muslim parents said that they are happy with their children's social development and maintained that home schooling is an important opportunity because their children socialise in a safe environment. It is argued that the majority of parents home educate their children for limited periods of time rather than on a long term basis (Burke, 2007, pp. 126-127; E. Smith and Nelson, 2015, p. 322), but Muslim parents argued that they plan to home school their children on a long term basis, probably until university.

Muslim home school families tend to recommend home schooling to other Muslim families, but they warn that the family should have time and resources and argue that at least one of the parents should not work to be able to home school children (S. Sarwar, 2013, p. 3).

### **Discussion: Possibility of Home Schooling in Turkey**

In Turkey, home schooling as an alternative education is not legal and it can lead to legal consequences. This is partly because education was regarded both as a right and duty in the constitution. However, the official discourse on education, albeit patchy, has been changing in Turkey (AA, 2012; Gür, 2016) and

legalisation of home schooling can contribute to this process.

It can be argued that if quality of education improves in state schools, it is less likely that parents will seek alternatives (Aydın and Pehlivan, 2000, p. 96), but there might be still parents who want alternative education for their children. In Turkey, there is a heated debate over religious education in state schools and some groups argue that religious education provided in state schools violate their right to educate their children according to their own religious and philosophical convictions (Altıntaş, 2019; F. Kaya, 2018; Müftügil, 2011; Subaşı, 2010). Legalisation of home schooling might provide some relief, as parents will be able to educate their children at home according to their beliefs and convictions.

In England, home schooling has been discussed regarding security, terrorism and radicalisation (Parker, 2017). Similarly, studies on home schooling in Turkey expressed their concern about home schooling (Doğan Kılıç and Önen, 2012, p. 120; Taşdan and Demir, 2013, pp. 1100-1101; Tösten and Elçiçek, 2013, p. 48). However, in England these concerns have not resulted in abolition of home schooling. Rather there are calls and proposals for home schooling reform to better inspect and monitor it. In Turkey too, appropriate inspection mechanisms can be established along with the legalisation of home schooling. It should be noted that even though home schooling is illegal in Turkey, it is still practiced, and even families share their experiences on social platforms (e.g. “Unschool-Homeschool Türkiye” group on Facebook). Legalisation of home schooling not only will give these practices legality, but also allow the state to monitor them.

## **Conclusion**

This article proposes four recommendations for home schooling in Turkey.

1. The right to home school has been gained after long legal and civil battles in England and the USA. Therefore, groups and individuals who demand democratisation and plurality in education in Turkey should raise public awareness of alternative education with their works, reports and publications.
2. There should be studies and researches on families who (despite being illegal) home school their children in Turkey to explore their motives and educational preferences.

3. Turkish studies on home schooling generally focus on the USA, but home schooling is also legal in other countries. Empirical studies on home schooling in other countries would contribute to home schooling debate in Turkey.
4. When Turkey decides to legalise home schooling, instead of copying other countries' home schooling models, it can establish Turkish home schooling model which would take its culture and circumstances into account.